MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - III

Time : 2 Hours **Model Answer Paper** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१		२		३		४		५	
									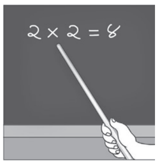
	अक्षरफलकम्		युतकम्		सूपः		लवणम्		गुणयति

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. द्वात्रिंशत् - ३२ २. १०० - शतम् ।

३. त्रिसप्ततिः - ७३

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	उत्तरम्
१.	पञ्चोन - सप्तवादनम्	०६:५५
२.	सार्ध - द्विवादनम्	०२:३०
३.	सपाद - पञ्चवादनम्	०५:१५
४.	पादोन - दशवादनम्	०९:४५
५.	एकादशवादनम्	११:००

उ.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

श्वः **शनिवासरः** → **परश्वः** रविवासरः → प्रपरश्वः **सोमवासरः**

द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।

उ.२ अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

१. अवबोधनम् । (४ तः ३)

क) उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १

१) शङ्करस्य **पिता** शिवगुरुः आसीत् ।

२) **माता** एव शङ्करस्य पालनम् अकरोत् ।

ख) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

शङ्कराचार्यस्य जन्म **ख्रिस्ताब्दे अष्टमे शतके** अभवत् ।

ग) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत । १

शङ्करः अतीव प्रज्ञावान् बालकः। - **सत्यम् ।**

घ) एषः गद्यांशः 'आदिशङ्कराचार्यः' पाठात् उद्धृतः । १

२. शब्दज्ञानम् । (३ तः २)

क) समाप्य, प्राप्य । १

ख) विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत । १

विशेषणम्	उत्तरम्
दिवङ्गतः	**शिवगुरुः**
चिन्तामग्ना	**आर्याम्बा**

ग) सन्धिविग्रहं कुरुत । १

१) चास्ताम् - **च** + आस्ताम् ।

२) बालकोऽयम् - बालकः + **अयम्** ।

उ.२ आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

१. अवबोधनम् । (४ तः ३)

क) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १

शङ्कर उच्चैः आक्रोशत् यतः **नक्रः तस्य पादम् अगृहणात् ।**

ख) कः कं वदति । १

माता शङ्करं वदति ।

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

शङ्करः **गोविन्दभगवत्पादानां** शिष्यः अभवत् ।

घ) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १

शङ्करः स्नानार्थं यमुनानदीम् अगच्छत् । - **असत्यम् ।**

२. **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** २

शङ्कराचार्यः
- **द्वात्रिंशे** मुनिः अभ्यगात् ।
- **षोडशे** कृतवान् भाष्यम् ।
- **द्वादशे** सर्वशास्त्रवित् ।
- **अष्टवर्षे** चतुर्वेदी ।

उ.२ **इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** ४

१.

River (Bias) - What? Does this man call me mother?

River (Sutlej) - How would a mother not help her child? O, great man, very good. But what if your descendants forget this promise?

विश्वामित्र - No mother. This is not possible. (This won't happen) may all rivers flow happily. May all people be happy. (विश्वामित्र exits).

२.

(Then enters विश्वामित्र. Saluting the river.)

विश्वामित्र - How to cross the rive-flow ? How to save people and cows ? How shall I ask them a path for crossing ? How shall I pray for well-being of rivers.

River (Bias)- Who is this man? Why does he salute and praise us? O noble one, What is the name of the respected one? From where are you calling us?

उ.२ **ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१) In the lesson, आदिशङ्कराचार्यः, two incidents of his life are given. The first incident explains how आदिशङ्कराचार्य, who was keen to become a monk was granted by his mother for practising monkship; due to an inescapable situation.
Once, शंकर went to पूर्णा river for bathing, a crocodile caught his leg. शंकर screamed loudly with pain. His mother आर्यांबा came there. Seeing शंकर crying in miserable condition, even his mother got perturbed.
शंकर finding / thinking this sitituation as the end of his life, expressed his unfulfilled wish to become a monk to his mother and requested her to permit for the same. Unwillingly, helpless आर्यांबा granted शंकर for monkship, considering this as his last wish.

२) विश्वामित्र - नदी संवाद is one of the dialoguehymns found in third मण्डल of ऋग्वेद. Herein the sage विश्वामित्र worships river as a mother and pleases her with the assurance to take care of her and serve her.
River water is a useful source. Since many years, rivers are helpful to the farmers in agriculture. Not only the fields but the earth is prospered due to rivers. River water was well-restored. Even the generator was placed for creating electricity, thus water illuminated lives of people.
In this way human lives were flourished with the assistance of rivers.

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

उ.३ **अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १
याचकः / निर्धनः / लोकयानवाहकः धनं याचते ।

ख) **विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** १

	विशेषणम्	**उत्तरम्**
१)	सृतः	**हेमघटः**
२)	आहरन्त्याः	**युवत्याः**

ग)	**जालरेखाचित्रं पूरयत ।** 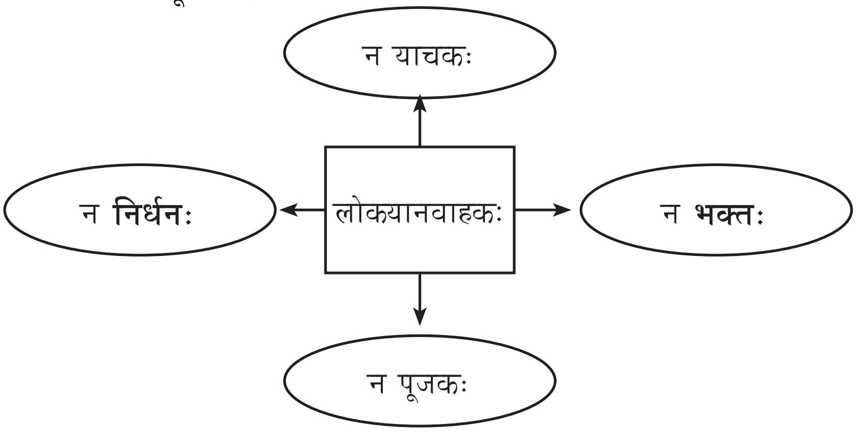	१
घ)	**जनेभ्यः, हस्तात् ।**	१
च)	**सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १) याचतेऽयम् - याचते + **अयम्** । २) जलमाहरन्त्याः - **जलम्** + आहरन्त्याः ।	१
उ. ३ १.	**आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत ।** कं **संजघान कृष्णः का शीतलवाहिनी गङ्गा।** **के दारपोषणरताः कं बलवन्तं न बाधते** शीतम् ॥	४
२.	वैद्यराज **नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।** **यमस्तु हरति प्राणान् त्वं तु प्राणान् धनानि** च ॥	
उ. ३ १.	**इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** Just as, all colours coming together attain whiteness likewise, all धर्मs praise the humanity together.	२
२.	Just as the sun alone lightens the entire world; similarly, humanity alone illuminates all धर्मs.	
उ. ३ १.	**ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure. वैद्यराज नमस्तुभ्यम् - This satire is the appropriate example of it. Here, a poet sarcastically offers his salutations to वैद्यराज, that means a person	२

	who practises medicine and treats sick pepole in return of money. However, the poet terms वैद्यराज, as a real brother of यम, who is the god assigned to the job of taking life force out of person. The poet further explains वैद्यराज too does the same that यम does. वैद्यराज along with the money takes even life of a person. This is intended for an incompetant doctor, who just takes money from people, without curing them.	
२.	चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure. This श्लोक is the example of अन्तरालाप. Here are four different questions along with their answers within. It is based on शब्दालङ्कार. One can obtain the answer of given question either by joining or dividing letters. Just as, (1) कं संजघान कृष्णः means, whom did कृष्ण kill? The answer कंस can be obtained by joining first two letters together. (2) का शीतलवाहिनी गङ्गा? Where is cool river गङ्गा? Answer काशी is obtained by joining the first two letters. (3) Who is engrossed in looking after wife? के दारपोषणरताः The answer केदारपोषणरताः (They who are engaged in taking care of fields - farmers), can be found by joining first three letters. (4) कं बलवन्तं न बाधते शीतम्? which man is not affected by the cold? Answer is, one who has कम्बल, means blanket. This is obtained by joining first three letters.	
	चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।	
उ.४	**निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)**	
अ)	**उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	स्निह् → माता **बालके** स्निह्यति ।	
२.	दा → राजा **याचकाय** धनं यच्छति ।	
३.	कृते → **छात्राणां** कृते व्यायामः आवश्यकः ।	
४.	विना → **जलं / जलेन / जलात्** विना मत्स्याः न जीवन्ति ।	

आ)	**अनुवादं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	बालकः पुष्पम् / सुमनम् / कुसुमम् आनयति ।	
२.	छात्राः ग्रन्थं पठन्ति ।	
३.	मातामही दीपं प्रज्ज्वालयति ।	
४.	सायङ्काले पञ्चवादने पिता कार्यालयात् आगच्छति ।	
इ)	**अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)**	२
१.	उर्वरा **गोत्रा / कुः / पृथिवी / पृथ्वी / क्ष्मा / अवनिः / मेदिनी / मही** सस्यानि ददाति।	
२.	नगरे देवभट्टः नाम **रोगहारी / अगदङ्कारः / भिषक् / चिकित्सकः** वसति ।	
३.	जनाः सर्वदा **द्रव्यं / वित्तं / स्थापतेयं / रिक्थं / ऋक्थं / वसुः** प्राप्तुं प्रयतन्ते ।	
४.	**स्वर्णं / सुवर्णं / हिरण्यं / हेम / हाटकं** महिलानां प्रियम् ।	
	पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।	
उ.५	अ) **पृथक्करणम् ।**	
१.	**नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)**	२
	नाम: आचार्यः, घटः, मार्गेण — सर्वनाम: तुभ्यम्, भवत्याः	
२.	**क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)**	२
	क्रियापदम्: अगच्छत्, रक्षेत् — धातुसाधित-विशेषणम्: रतः, कृतवान्, कर्तव्यः,	
उ.५	आ) **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)**	
१)	**सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २)**	२
१.	भवने मम गृहं **सप्तमे** तले वर्तते ।	
२.	तेन **एकवारं** प्रयोगः कृतः ।	
३.	**चत्वारः** वेदाः वर्तन्ते ।	

नाम	सर्वनाम
आचार्यः, घटः, मार्गेण	तुभ्यम्, भवत्याः

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्
अगच्छत्, रक्षेत्	रतः, कृतवान्, कर्तव्यः,

२) **समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४)** २

	समासविग्रहाः	उत्तरम्
१.	मदेन अन्धः ।	**तृतीया - तत्पुरुषः समास ।**
२.	कोपेन सह ।	**अव्ययीभावः समासः ।**
३.	ज्ञानं ददाति इति ।	**उपपद - तत्पुरुषः समास ।**
४.	पुस्तकस्य पठनम् ।	**षष्ठी - तत्पुरुषः समासः ।**
५.	गृहम् एव मन्दिरम् ।	**कर्मधारयः समासः ।**
६.	हंसः च बकः च ।	**इतरेतर - द्वन्द्वः समासः ।**

३) **समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २)** २

१. कृष्णः - **गोविन्दः ।** २. मुक्तः × **गृहीतः ।**
३. विदेशः × **स्वदेशः ।** ४. गङ्गा - **भागिरथी ।**

४) **योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २)** २

क. अहं पुस्तकं पठामि । - **कर्तृवाच्यम् ।**

ख. त्वं शीघ्रं **लिख ।**

ग. आर्याम्बा **चिन्तामग्ना** जाता ।

****